

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

243

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Waldemar Budner, Piotr Bury, Janusz Kot, Danuta Stawasz

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-280-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Andrzej Sztando: Cele, priorytety i zadania w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego.....	13
Anna Beata Kawka: Wydatki inwestycyjne jako instrument rozwoju lokalnego gmin	27
Franciszek Adamczuk: Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości na obszarze pogranicza – aspekty instytucjonalne i organizacyjne	35
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Koncepcja metody oceny założeń lokalnych strategii rozwoju na przykładzie procesu konsultacji społecznych w powiecie wałbrzyskim	46
Małgorzata Rogowska: Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu kłodzkiego	54
Hanna Adamska: Efekty rozwoju lokalnego gminy Kostomłoty po przystąpieniu do Unii Europejskiej	63
Tomasz Bąk: Wpływ emigrantów na gospodarkę lokalną w powiecie leżajskim	71
Dariusz Głuszczyk: Lokalny rynek pracy – ocena z wykorzystaniem materiałów statystycznych Banku Danych Lokalnych na przykładzie miasta na prawach powiatu Jelenia Góra	82
Andrzej Sobczyk: Ocena potencjału rozwoju lokalnego na przykładzie miasta Szczecina oraz gmin powiatu polickiego.....	94
Stanisław Korenik: Procesy i ograniczenia w rozwoju współczesnych miast ze szczególnym uwzględnieniem metropolii.....	106
Emilia Konopska-Struś: Funkcje rzemiosła w rozwoju miasta na przykładzie Wrocławia	116
Magdalena Kalisiak-Mędelka: Funkcjonowanie jednostek pomocniczych (osiedli) w Łodzi. Analiza wyników badania pilotażowego	126
Edward Wiśniewski: Zastosowanie metod taksonomicznych oraz gier kooperacyjnych w analizie zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego podregionów województwa zachodniopomorskiego.....	134
Marek Kunasz: Regionalne rozgłośnie radiowe na rynku radiowym w Polsce	144
Ryszard Broł: Układ terytorialny powiatów – propozycje zmian	153
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Wykorzystanie analizy czynnikowej do wielowymiarowej oceny jakości miejskich systemów transportowych na przykładzie miast średniej wielkości w Polsce.....	163

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Gmina jako kreator i beneficjent wartości nieruchomości	173
Artur Myna: Lokalna infrastruktura techniczna a rozwój budownictwa mieszkaniowego – obszar stykowy miasta i gminy podmiejskiej.....	184
Renata Sosnowska-Noworól: Problemy gospodarki odpadami budowlanymi i rozbiórkowymi na przykładzie Dolnego Śląska.....	194
Grzegorz Maśloch: Wybrane problemy realizacji inwestycji w jednostkach samorządu terytorialnego przy udziale środków pomocowych Unii Europejskiej	202
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny w rozwoju regionalnym i lokalnym	212
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP	222
Bożena Kuchmacz: Lokalne grupy działania jako przejaw aktywności kapitału społecznego	229
Marian Oliński: Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie powiatu lidzbarskiego	238
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Instytucjonalne formy współpracy samorządów terytorialnych na przykładzie jeleniogórskiego zespołu miejskiego.....	249
Jacek Chądzyński: Obszary współpracy gmin z sektorem pozarządowym – prezentacja wybranych wyników badań pilotażowych.....	264
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Wpływ fragmentacji politycznej na współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego.....	273
Zbigniew Grzymała: W poszukiwaniu modelu zarządzania jednostką samorządu terytorialnego	282
Jarosław Hermaszewski: Decyzje finansowe i inwestycyjne w zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Sława – praktyczne aspekty	296
Sławomir Kłosowski: Zmiany systemów zarządzania mieszkaniowym zasobem gmin w Polsce po roku 2000	307
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Wykorzystanie metody Project Cycle Management w administracji samorządowej	315
Józef Łobocki: Możliwości wykorzystania instytucji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	323
Magdalena Mischuk: Elementy stymulacyjne w polityce podatkowej wybranych miast.....	333
Paweł Piątkowski: Dług jednostek samorządu terytorialnego w okresie kryzysowym. Kierunki rozwoju	343
Jacek Sierak: Konstrukcja wskaźników zadłużenia a ocena zdolności kredytowej jednostki samorządu terytorialnego	352

Tomasz Uryszek: Struktura dochodów gmin w Polsce a ich samodzielność dochodowa.....	362
Wiesława Cieślewicz: Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce ...	372
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Badanie efektywności pomocy publicznej udzielonej przez samorządy inwestorom zagranicznym na przykładzie WSSE „INVEST-PARK”	383
Wioleta Palewska: Funkcjonowanie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST-PARK” w otoczeniu lokalnym – aspekt społeczny (oddziaływanie strefy na wałbrzyski rynek pracy)	398
Maciej Popławski: Wpływ Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rozwój gospodarczy podregionu legnickiego	406
Andrzej Raszkowski: Promotion mix w strategii promocji miasta.....	417
Elżbieta Nawrocka: Działania innowacyjne podmiotów gospodarczych a problem wiedzy niedoskonałej	426
Dariusz Zawada: Walory użytkowe jako czynnik konkurencyjności miasta	439
Natalia Bartkowiak, Walenty Pocza: Przestrzenne zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na obszarach wiejskich Wielkopolski.....	453
Karol Krajewski: Znaczenie rynków rolnych w rozwoju gospodarki lokalnej i ożywieniu małych miast.....	464
Stefan Zawierucha: Badania ankietowe w procesie identyfikacji struktury funkcjonalnej gminy. Kilka uwag metodologicznych.....	473
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Dynamika rozwoju gmin wiejskich województwa mazowieckiego	484
Jarosław Uglis: Miejsce agroturystyki w dywersyfikacji gospodarki wsi	495
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: Program Odnowa Wsi jako instrument aktywizacji obszarów wiejskich.....	505
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: Sondażowa diagnoza jakości administracyjnej obsługi klientów w gminnych strukturach samorządowych na przykładzie Urzędu Miejskiego w Przemkowie	515

Summaries

Andrzej Sztando: Objectives, priorities and tasks in local development strategic planning	26
Anna Beata Kawka: Capital expenditures of communes as an instrument of local development	34
Franciszek Adamczuk: Stimulating of local entrepreneurship on borderland: institutional and organizational aspects	45

Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: The concept of the assessment method of the assumptions of local strategies development on the example of the process of social consultations in Wałbrzych county	53
Małgorzata Rogowska: Determinants of local development on the example of Kłodzko district.....	62
Hanna Adamska: Effects of local development of Kostomłoty community after joining the European Union.....	70
Tomasz Bąk: The impact of economic emigrants on the local economy in Leżajsk county.....	81
Dariusz Głuszczyk: Local labour market – an assessment using statistical data of the Local Data Bank on the example of the city and district of Jelenia Góra.....	93
Andrzej Sobczyk: Evaluation of the potential of local development on the example of Szczecin and Police district.....	105
Stanisław Korenik: Processes and barriers in the development of contemporary cities with special emphasis on metropolis.....	115
Emilia Konopska-Struś: Functions of craft in the development of the city on the example of Wrocław.....	125
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Activity of auxiliary units in Łódź according to their bodies. Analysis of pilot survey.....	133
Edward Wiśniewski: Application of taxonomic methods and cooperation games in the analysis of employment differentiation of subregions of West Pomerania Voivodeship.....	143
Marek Kunasz: Public regional broadcasting stations on the radio market in Poland.....	152
Ryszard Broł: Network of counties – changes proposal.....	162
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Use of factor analysis for multidimensional evaluation of quality of city transport systems on the example of medium-sized cities in Poland.....	172
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Borough as a creator and beneficiary of property value.....	183
Artur Myna: Local technical infrastructure and development of housing construction – the adjoining area of town and rural municipality.....	193
Renata Sosnowska-Noworól: The problem of construction and demolition waste management on the example of Lower Silesia.....	201
Grzegorz Maśloch: Selected problems of the implementation of an investment project in self-government units using the foreign aid budget of the European Union.....	211
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital in regional and local development.....	221
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Cross-border national parks and social capital – on the example of KPN and KRNAP.....	228

Bożena Kuchmacz: Local action groups as a manifestation of social capital activity	237
Marian Oliński: Cooperation between local government and non-governmental organizations – Lidzbark county case study	248
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Institutional forms of cooperation of local government on the example of Jelenia Góra urban area.....	263
Jacek Chądzyński: Areas of co-operation between communities and non-governmental sector – presentation of selected results of pilot study.....	272
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Impact of political fragmentation on cooperation among local governments	281
Zbigniew Grzymała: In seeking the model of self-government management	295
Jarosław Hermaszewski: Financial and investment decisions in local government management based on the example of Sława administrative unit – practical aspects	306
Sławomir Kłosowski: Changes of local authorities property management systems after the year 2000	314
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Project cycle management method application in the local government administration	322
Józef Łobocki: The possibilities of the utilization of Public-Private Partnership Tools in the process of managing of local government units	332
Magdalena Miszczuk: Stimulating elements in tax policy of selected cities .	342
Paweł Piątkowski: Public debt of local authorities after crisis. The directions of development.....	351
Jacek Sierak: The construction of indicators of indebtedness and the assessment of the creditworthiness of self-government units	361
Tomasz Uryszek: Revenue structure of communes in Poland and their fiscal autonomy	371
Wiesława Cieślewicz: Special economic zones development in Poland.....	382
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Efficiency analysis of state aid granted by local government to foreign investors located in Wałbrzych SEZ “INVEST-PARK”	397
Wioleta Palewska: Functioning of Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK” in local environment social aspect (the effect of the zone on Wałbrzych labour market).....	405
Maciej Popławski: The influence of Legnica Special Economic Zone on the economic development of the Legnica subregion	416
Andrzej Raszkowski: Promotion mix in the strategy of town promotion.....	425
Elżbieta Nawrocka: Innovative activities of economic entities and problems of imperfect knowledge	438
Dariusz Zawada: Usable qualities as a factor of towns’ competitiveness	452
Natalia Bartkowiak, Walenty Poczta: Activity of local authorities from Wielkopolska Voivodeship in the acquisition of UE funds.....	463

Karol Krajewski: The role of agrifood markets in local market development and the revival of small towns.....	472
Stefan Zawierucha: Survey research in the process of identification of functional structure of commune. Some methodological remarks	483
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Development dynamics of rural communes in Masovian Voivodeship.....	494
Jarosław Uglis: Agritourism in rural economy diversification.....	504
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: The Revival of the Village as the instrument of country areas activation.....	514
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: A survey diagnosis of administrative quality of customer service in communal authorities on the example of the municipal office in Przemków	524

Emilia Konopska-Struś

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

FUNKCJE RZEMIOSŁA W ROZWOJU MIASTA NA PRZYKŁADZIE WROCLAWIA

Streszczenie: Na początku transformacji systemowej rzemiosło pełniło przede wszystkim funkcje gospodarcze, do których w szczególności należy zaliczyć udział w prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz absorpcję nadwyżek siły roboczej. Funkcja polityczna rzemiosła przejawiała się w łagodzeniu napięć społecznych spowodowanych wysokimi kosztami transformacji. Obecnie najważniejszą funkcją rzemiosła jest oświata zawodowa, która ma kluczowe znaczenie dla roli rzemiosła w rozwoju miasta. Ponadto rzemiosło wciąż może pełnić funkcje aktywizujące lokalną gospodarkę, szczególnie na obszarach peryferyjnych miasta.

Słowa kluczowe: rzemiosło, oświata zawodowa, samorząd gospodarczy rzemiosła.

1. Wstęp

Wraz z przemianami ustrojowymi rozpoczętymi w 1989 r. nastąpiły zmiany w funkcjonowaniu zakładów rzemieślniczych. Zmieniły się również zasady działania samorządu gospodarczego rzemiosła, który zgodnie z ustawą o rzemiośle z 22 marca 1989 r.¹ tworzą cechy, izby rzemieślnicze i Związek Rzemiosła Polskiego. Miejsce i rolę rzemiosła² w nowej rzeczywistości gospodarczej określiła ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej³ oraz wspomniana ustawa o rzemiośle.

Ustawa o działalności gospodarczej zniósła obowiązek zrzeszania się w cechach oraz wymóg posiadania kwalifikacji zawodowych. Spowodowało to wprawdzie gwałtowny wzrost liczby zakładów prywatnych, jednakże dla tradycyjnego rzemio-

¹ DzU 1989, nr 17, poz. 92.

² Zgodnie z ustawą o rzemiośle rzemiosłem jest zawodowe wykonywanie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną lub wspólników spółki cywilnej osób fizycznych, w imieniu własnym i na jej rachunek, z udziałem kwalifikowanej pracy własnej, zatrudniających do 50 pracowników. Do rzemiosła nie zalicza się działalności handlowej, gastronomicznej, transportowej, usług hotelarskich, usług świadczonych w wykonywaniu wolnych zawodów, usług leczniczych oraz działalności wytwórczej i usługowej plastyków i fotografików.

³ DzU 1988, nr 41, poz. 324.

śla, a zwłaszcza dla funkcjonowania organizacji samorządu rzemieślniczego miało negatywne konsekwencje.

Tradycyjne zakłady rzemieślnicze nie dysponowały bowiem wówczas nowoczesnymi maszynami i urządzeniami, które umożliwiłyby im konkurowanie na wolnym rynku. Dodatkowo ich kondycję finansową pogorszył wzrost cen surowców, materiałów, energii i czynszów oraz załamanie się kooperacji z zakładami gospodarki uspołecznionej, na której wielu rzemieślników opierało swą działalność. Ponadto zubożenie społeczeństwa w pierwszym okresie transformacji oraz masowy napływ tanich produktów z zagranicy spowodowały obniżenie popytu na wyroby rzemieślnicze.

Zniesienie obligatoryjności zrzeszania się, połączone z trudną sytuacją ekonomiczną rzemiosła przedstawioną powyżej, spowodowało masowe występowanie rzemieślników z cechów, co pozbawiło je podstawowego źródła finansowania, jakim były składki członkowskie. Słaba kondycja finansowa organizacji rzemieślniczych zmusiła je do zawężenia działalności statutowej oraz zakresu pomocy udzielanej rzemieślnikom, to z kolei stało się powodem występowania z cechów następnych osób⁴. Proces występowania rzemieślników z cechów miał nie tylko negatywne konsekwencje dla sytuacji gospodarczej organizacji rzemieślniczych, doprowadził także do zerwania więzi członkowskich między rzemieślnikami, co miało niekorzystne skutki dla funkcjonowania rzemiosła jako grupy społecznej.

2. Funkcje rzemiosła w początkowym okresie transformacji

Na początku transformacji gospodarczej rzemiosło pełniło funkcje gospodarcze, polityczne i społeczne. Do najważniejszych funkcji gospodarczych zaliczyć należy przede wszystkim udział rzemiosła w prywatyzacji poprzez przejmowanie i zagospodarowywanie części maszyn i wyposażenia przedsiębiorstw państwowych.

Gospodarczą i zarazem polityczną funkcją rzemiosła, zwłaszcza w początkowym okresie transformacji systemowej, była absorpcja nadwyżek siły roboczej zwalnianej z restrukturyzowanych i likwidowanych przedsiębiorstw państwowych. Wielu rzemieślników pracujących dotychczas w spółdzielniach lub dużych przedsiębiorstwach państwowych zaczęło otwierać własne zakłady rzemieślnicze. Funkcja polityczna rzemiosła polegała głównie na łagodzeniu napięć społecznych i redukcji wysokich społecznych kosztów procesu transformacji.

⁴ W 1989 r. na terenie Izby zrzeszonych było 19 tys. zakładów. Tylko w 1991 r. z członkostwa zrezygnowało 5197 zakładów. W 1993 r. łącznie na terenie Izby zrzeszonych było 5400 zakładów, w tym w województwie wrocławskim 2315; w 1994 r. liczby te wynosiły odpowiednio 5278 i 2249 osób. W 1995 r. na terenie Izby zrzeszonych było tylko 4125, w 1996 r. 4100, a w 1999 r. około 4 tys. zakładów. *Sprawozdanie z działalności biura Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za lata 1991–1996; Sprawozdanie z działalności organów Izby za lata 1993–1997; Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej i Małej Przedsiębiorczości we Wrocławiu w czasie od 1.05.1998 do 29.02.1999 r.* (dokumenty udostępnione przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

Rzemiosło jako grupa społeczna kultywująca tradycje rzemieślnicze pełni również ważne funkcje społeczne. Rzemieślnicy biorą bowiem udział w tworzeniu się tzw. klasy średniej. Jest to zjawisko bardzo pożądane dla tworzącej się demokracji z uwagi na to, że członkowie klasy średniej prezentują umiarkowane poglądy i rzadko przyjmują postawy skrajne. Klasa ta uznawana jest więc za podstawowy czynnik stabilizacji społecznej.

Najważniejszą funkcją społeczną rzemiosła jest obecnie oświata. Znowelizowana ustawa o rzemiośle, która weszła w życie w lutym 2002 r.⁵, wprowadziła obowiązek przynależności do cechu lub izby rzemieślników zatrudniających pracowników młodocianych. Przywrócono również izbom rzemieślniczym, a z ich upoważnienia cechom, nadzór nad przebiegiem przygotowania zawodowego w rzemiośle pracowników młodocianych.

3. Oświata jako najważniejsza funkcja rzemiosła w rozwoju Wrocławia

Funkcja ta realizowana jest przede wszystkim przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą poprzez szkolenie uczniów oraz potwierdzanie kwalifikacji zawodowych. Izba sprawuje także ustawowy nadzór, wspólnie z cechami, nad przebiegiem przygotowania zawodowego pracowników młodocianych. W ramach nadzoru Izba współpracuje z Kuratorium Oświaty, Wydziałem Edukacji Urzędu Miejskiego we Wrocławiu, Wojewódzką Radą Zatrudnienia, Komendą OHP we Wrocławiu, Państwową Inspekcją Pracy, urzędami pracy i szkołami zawodowymi.

Na szczególną uwagę zasługuje współpraca Izby z Kuratorium Oświaty, w ramach której organizowane są konferencje oświatowe poświęcone kształceniu zawodowemu w rzemiośle. Konferencje takie odbyły się we Wrocławiu, Legnicy i Bolesławcu w listopadzie w 2003 r. oraz we Wrocławiu, Lubaniu i Legnicy w 2007 r. Adresowane były do osób odpowiedzialnych w szkołach i cechach za organizację nauki zawodu. Wzięli w nich udział m.in. przedstawiciele Związku Rzemiosła Polskiego, wizytatorzy z kuratorium, pracownicy Izby i cechów, dyrektorzy i kierownicy praktyk zawodowych, w ramach których doksztalca się teoretycznie młodzież rzemieślnicza, oraz przedstawiciele gmin zajmujący się dofinansowaniem kosztów szkolenia pracowników młodocianych⁶.

Poza działaniami służącymi poprawie poziomu kształcenia zawodowego na Dolnym Śląsku współpraca Izby z kuratorium ma również na celu planowanie liczby miejsc w szkołach zawodowych. Powyższe współdziałanie ma zapewnić kształcenie

⁵ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o rzemiośle, DzU 2001, nr 129, poz. 1445.

⁶ *Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości we Wrocławiu w roku 2003*, s. 2; *Syntetyczne Sprawozdanie Zarządu z działalności Izby czerwiec 2006–2010*, s. 8 (dokumenty udostępnione przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

uczniów w zawodach najbardziej potrzebnych w regionie oraz pozyskać dla rzemiosła nienależących do cechów pracodawców szkolących uczniów i objęcie ich nadzorem.

Działania te mają na celu zapobieżenie dalszemu spadkowi liczby uczniów w zawodach rzemieślniczych. Rzeczywiście w ostatnich latach można zaobserwować niewielką poprawę w tym zakresie (tab. 1).

Tabela 1. Liczba uczniów na terenie Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej

Rok	Liczba uczniów	Dynamika rok poprzedni=100
1990	5150	–
1991	5321	103,32
1992	7542	141,74
1993	8034	106,52
1994	8665	107,85
1995	8592	99,16
1996	9124	106,19
1997	8357	91,59
1998	9096	108,84
1999	8232	90,50
2000	7494	91,03
2001	5235	69,86
2002	4759	90,91
2003	4165	87,52
2004	5019	120,50
2005	5001	99,64
2006	4711	94,20
2007	4713	100,04
2008	4902	104,01
2009	5064	103,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z działalności biura Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu w 1991 r.*, s. 3; *Sprawozdanie z działalności biura Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za 1993 r.*, s. 3; *Sprawozdanie z działalności organów Izby za lata 1993–1997*, s. 25; *Sprawozdanie z działalności organów Izby za okres 1997–2001*, s. 5; *Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości we Wrocławiu za okres 2002–2006*, s. 21; *Syntetyczne Sprawozdanie Zarządu z działalności Izby czerwiec 2006 – czerwiec 2010*, s. 9 (dokumenty udostępnione przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

Z danych zaprezentowanych w tab. 1 wynika, że mimo trudnej sytuacji, w jakiej znalazło się rzemiosło na początku transformacji systemowej, liczba uczniów w latach dziewięćdziesiątych wzrosła. Widoczny spadek liczby uczniów nastąpił od 2000 r. Wpływ na to mogły mieć takie czynniki, jak: znaczny spadek zleceń na usługi w zakładach rzemieślniczych; zubożenie społeczeństwa i wzrost bezrobo-

cia; rozwój supermarketów będących konkurencją dla drobnych firm produkcyjno-handlowych; likwidacja klas zawodowych o kierunkach rzemieślniczych i wprowadzenie w to miejsce nowych kierunków szkolenia.

Duży wpływ na spadek liczby uczniów miały również zaległości w refundowaniu pracodawcom wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom oraz składek na ubezpieczenie społeczne od tych wynagrodzeń. Zaległości Powiatowych Urzędów Pracy (PUP) na koniec 2000 r. w skali Izby wynosiły ponad 2,6 mln zł i sięgały wstecz I kwartału 2000 r. Z tej kwoty ponad 1 mln to zaległości PUP we Wrocławiu.

Ponadto w 2001 r. nie było masowego naboru uczniów do klas pierwszych szkół zawodowych, ponieważ zgodnie z reformą oświaty⁷ – pierwsi absolwenci opuścili gimnazjum w 2002 r., w związku z czym liczba uczniów na pierwszym roku nauki na dzień 31.12.2001 r. wyniosła tylko 536 osób, co spowodowało również spadek liczby egzaminów czeladniczych w 2004 r.⁸

Nauka zawodu u rzemieślnika może odbywać się w zawodach figurujących w klasyfikacji szkolnej (zawody szkolne). Klasyfikacja ta określa również czas nauki w szkołach zawodowych (cykl 2-letni lub 3-letni). Pracodawca w tym wypadku zobowiązany jest skierować ucznia (pracownika młodocianego) na kształcenie teoretyczne w zasadniczej szkole zawodowej lub zorganizować kształcenie w systemie pozaszkolnym. Organizator kształcenia ma obowiązek realizować zajęcia edukacyjne z zakresu teoretycznego kształcenia zawodowego wynikającego z programu nauczania dopuszczonego do użytku szkolnego⁹.

Uczniowie mogą być kształceni również w zawodach, które nie występują w klasyfikacji szkolnej, ale znajdują się w klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku, pod warunkiem że w zawodzie tym istnieje standard egzaminacyjny. Organizator kształcenia musi wówczas zrealizować program spełniający wymogi egzaminu kwalifikacyjnego na tytuł czeladnika¹⁰.

Poza nadzorem nad szkoleniem uczniów Izba rzemieślnicza przeprowadza egzaminy czeladnicze i mistrzowskie¹¹.

⁷ Ustawa z dnia 25 lipca 1998 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, która weszła w życie 1 stycznia 1999 r., wprowadziła m.in. gimnazja, DzU 1998, nr 117, poz. 759.

⁸ *Sprawozdanie z działalności organów Izby za okres 1997–2001*, s. 6 (dokument udostępniony przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, DzU 2007, nr 124, poz. 860.

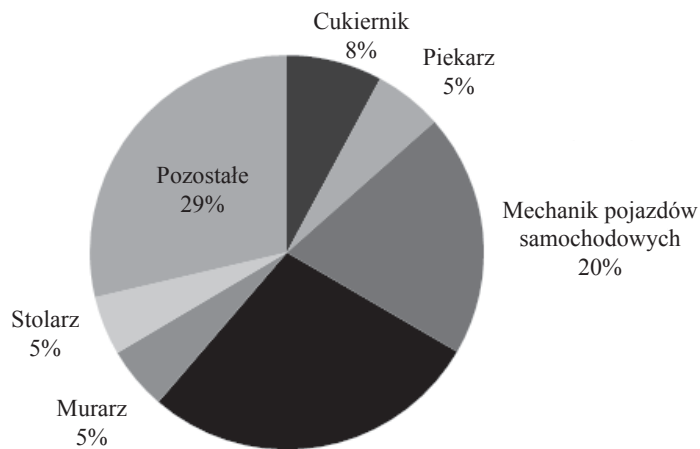
¹⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz jej stosowania, DzU 2010, nr 82, poz. 537.

¹¹ Rzemieślniczy system nadawania tytułów kwalifikacyjnych – czeladnika i mistrza, unormowany jest ustawą z 22 marca 1989 r. o rzemiośle, DzU 2002, nr 112, poz. 979, oraz Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 października 2005 r. w sprawie egzaminów na tytuły czeladnika i mistrza w zawodzie, przewidzianych przez komisje izb rzemieślniczych, DzU 2005, nr 215, poz. 1820.

W 2009 r. w Dolnośląskiej Izbie Rzemieślniczej we Wrocławiu działało 48 komisji czeladniczych i 46 komisji mistrzowskich. Członkami komisji egzaminacyjnych są przede wszystkim rzemieślnicy prowadzący działalność gospodarczą. W pracach komisji uczestniczą także osoby spoza rzemiosła, jak np. nauczyciele szkół zawodowych oraz osoby zatrudnione poza rzemiosłem. Zróżnicowany skład komisji ma istotne znaczenie ze względu na wymianę doświadczeń oraz przepływ wiedzy między poszczególnymi członkami komisji.

Z punktu widzenia określenia znaczenia rzemiosła w zapewnieniu wykwalifikowanych pracowników w regionie interesujący jest podział uczniów oraz osób przystępujących do egzaminów czeladniczych i mistrzowskich według zawodów. Podział ten pozwala wyodrębnić te zawody, które cieszą się w ostatnim czasie największym zainteresowaniem.

Z rysunku 1 wynika, że najpopularniejszymi wśród uczniów zawodami rzemieślniczymi są fryzjerstwo i mechanika pojazdów samochodowych. W dalszej kolejności uczniowie wybierają zawód cukiernika, piekarza, stolarza i murarza.

Rys. 1. Liczba uczniów w 2009 r. w podziale na zawody (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie Zarządu z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu 2009 r.*, s. 6 (dokument udostępniony przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

W wymienionych zawodach rzemiosło kształci ponad 2/3 wszystkich pracowników młodocianych. Jak wynika z tab. 2, zauważalny jest spadek kształcenia rzemieślniczego w zawodach związanych z przetwórstwem spożywczym (z 1407 osób w 2006 r. do 828 osób w 2009), szczególnie w takich jak piekarz i cukiernik. Jednocześnie można zauważyć wzrost liczby uczniów w zawodach związanych z budownictwem (z 284 osób w 2006 r. do 561 w 2009, czyli o ponad 97%), a także we fryzjerstwie, mechanice samochodowej i ślusarstwie.

Tabela 2. Uczniowie w podziale na zawody rzemieślnicze w latach 2005–2009

Zawody rzemieślnicze	2006	2007	2008	2009
Zawody związane z przetwórstwem żywności (spożywcze)	1407	1137	956	828
cukiernik	636	514	427	398
kucharz małej gastronomii	155	148	155	139
piekarz	597	447	362	284
rzeźnik-wędliniarz	19	28	12	7
Zawody związane z motoryzacją	1080	1171	1268	1378
blacharz samochodowy	195	195	207	191
elektromechanik pojazdów samochodowych	29	40	51	60
lakiernik samochodowy	102	103	123	118
mechanik pojazdów samochodowych	754	833	887	1009
Zawody związane z pielęgnacją ciała człowieka	1080	1122	1300	1414
fryzjer	1080	1122	1300	1414
Zawody związane z obróbką drewna	415	414	435	380
stolarz	336	322	285	245
tapicer	79	92	150	135
Zawody związane z budownictwem	284	392	457	561
betoniarz-zbrojarz	23	24	33	19
blacharz	–	1	–	–
dekarz	6	36	16	21
elektryk	48	67	69	93
murarz	119	196	226	263
malarz-tapeciarz	3	7	5	6
monter instalacji sanitarnych	38	46	63	78
monter izolacji budowlanych	3	4	1	1
monter konstrukcji budowlanych	–	3	3	5
kamieniarz	5	–	–	1
technolog robót wykończeniowych w budownictwie	33	–	35	66
szklarz	–	1	–	–
kominiarz	–	–	1	1
posadzkarz	6	7	5	7
Zawody związane z obróbką metalu	198	206	228	210
ślusarz	194	199	181	166
operator – obróbka skrawaniem	–	7	43	44
mechanik precyzyjny	4	–	4	–
Zawody związane z elektromechaniką i elektroniką	56	43	41	50
elektromechanik	42	36	29	32
monter mechatronik	–	–	1	1
monter elektronik	–	–	–	11
monter urządzeń elektrycznych	14	7	11	6
Zawody odzieżowe i włókiennicze	11	12	4	4
krawiec	11	12	3	3
modystka	–	–	1	1
Zawody związane z obróbką skór i futer	–	–	–	1
obuwnik	–	–	–	1
Różne	180	216	213	238
drukarz	1	–	1	2
wulkanizator	1	–	1	1
złotnik	2	3	4	4
sprzedawca	164	208	197	216
fotograf	12	5	10	15
Razem	4711	4713	4902	5064

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości we Wrocławiu za okres 2002–2006*, s. 21; *Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za 2007 rok*, s. 12–13; *Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za 2008*, s. 5–6; *Sprawozdanie Zarządu z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu 2009 r.*, s. 6 (dokumenty udostępnione przez Dolnośląską Izbę Rzemieślniczą we Wrocławiu).

Powyższe dane, ilustrujące stopień zainteresowania poszczególnymi zawodami, warto zestawić z rankingiem zawodów deficytowych w 2007 r. opracowanym przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu¹² oraz prognozami rozwoju dolnośląskiego rynku pracy¹³ opracowanymi przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

Zgodnie z informacjami zawartymi w opracowaniu Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Wałbrzychu, w grupie „robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” czołowe miejsca na liście rankingowej pod względem największej liczby zarejestrowanych bezrobotnych na koniec I półrocza 2007 r. zajmowały następujące zawody i specjalności: murarze (3734); ślusarze (3499); krawcy (3199); szwaczki (2740); mechanicy samochodów osobowych (1439); tokarze (1306); piekarze (1081); cukiernicy (987); malarze budowlani (941); stolarze (782); fryzjerzy (983); kucharze małej gastronomii (309).

Wszystkie wymienione zawody były nadwyżkowymi, co oznacza, że liczba zarejestrowanych bezrobotnych przewyższyła liczbę złożonych ofert pracy. Spośród wymienionych zawodów szczególnie trudna sytuacja na rynku pracy dotyczyła krawców. W I półroczu 2007 r. napływ bezrobotnych w tym zawodzie był prawie 12-krotnie większy od liczby zgłoszonych ofert pracy. Duża skala nadwyżki odnosiła się również do mechaników samochodów osobowych (napływ bezrobotnych był blisko 8-krotnie większy od liczby zgłoszonych ofert pracy) oraz cukierników (napływ bezrobotnych prawie 7-krotnie przewyższał liczbę zgłoszonych ofert pracy). W zawodach murarz oraz ślusarz napływ bezrobotnych był ponad 3-krotnie większy od zgłoszonej liczby ofert zatrudnienia¹⁴.

Wśród zawodów rzemieślniczych były także takie, w których napływ ofert pracy był ponad 2-krotnie większy od napływu bezrobotnych. Największą liczbę ofert pracy zgłoszono dla brukarzy (250), dekarzy (239), kamieniarzy (231) oraz konserwatorów budynków (228)¹⁵.

Z analizy badań przeprowadzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego wynika, że w 2010 r., mimo osłabienia koniunktury, firmy z sektora motoryzacyjnego, produkcji maszyn i urządzeń, sprzętu elektronicznego oraz branży budowlanej zgłaszały zapotrzebowanie na robotników przemysłowych. W krótkim okresie prognozuje się wzrost zapotrzebowania na pracowników w tych zawodach, jednak w dłuższej perspektywie popyt powinien przesuwać się głównie w kierunku operatorów i monterów maszyn i urządzeń¹⁶.

¹² *Ranking Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych w Województwie Dolnośląskim w I półroczu 2007 roku*, Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu, październik 2007.

¹³ *Prognoza rozwoju dolnośląskiego rynku pracy. Prognoza zapotrzebowania gospodarki regionu na siłę roboczą w układzie sektorowo-branżowym i kwalifikacyjno-zawodowym w województwie dolnośląskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, marzec 2010.

¹⁴ *Ranking Zawodów...*, s. 6.

¹⁵ Tamże, s. 16.

¹⁶ *Prognoza rozwoju...*, s. 28–29.

Podkreślić należy, że już obecnie pracodawcy z branży elektronicznej mają trudności z zatrudnieniem pracowników na stanowisku monter sprzętu elektronicznego. Przyczyn tych trudności upatruje się przede wszystkim w niewystarczającej liczbie osób kształcących się w tym kierunku w szkołach zawodowych oraz niedopasowanym do potrzeb pracodawców systemie kształcenia. Pracodawcy zwracają ponadto uwagę na niską elastyczność absolwentów pod względem umiejętności technicznych oraz na wysokie wymagania płacowe. W perspektywie najbliższych lat prognozuje się wzrost zapotrzebowania na tę grupę pracowników, czemu sprzyjać będzie coraz większa automatyzacja produkcji, związana z rosnącymi kosztami pracy¹⁷.

4. Zakończenie

Oświata zawodowa jest obecnie podstawową funkcją rzemiosła i odgrywa ważną rolę w rozwoju Wrocławia i regionu. W ostatnich latach można zauważyć pozytywne zmiany w funkcjonowaniu zasadniczych szkół zawodowych i techników w województwie dolnośląskim. Wzrosła liczba szkół i uczniów w technikach. Również w zasadniczych szkołach zawodowych, po kilkuletnim spadku liczby uczniów, w 2007 r. odnotowano wzrost zainteresowania tymi szkołami. W 2008 r. w zasadniczych szkołach zawodowych uczyło się blisko 17 100 uczniów, więcej niż w 2005 r. W tym czasie nie zlikwidowano żadnej szkoły zawodowej, w województwie dolnośląskim było ich 94. Zwiększono natomiast liczbę oddziałów z 578 do 700¹⁸.

Trzeba podkreślić, że poza funkcją oświatową rzemiosło może również pełnić funkcje aktywizujące lokalną gospodarkę. Dotyczy to zwłaszcza obszarów peryferyjnych względem Wrocławia, na których jednocześnie występuje wysoka stopa bezrobocia. Zadanie takie jest już dostrzegane, czego przykładem jest Dzierżoniowski Inkubator Przedsiębiorczości, w ramach którego jedną z preferowanych branż działalności jest rzemiosło¹⁹.

Literatura

- Prognoza rozwoju dolnośląskiego rynku pracy. Prognoza zapotrzebowania gospodarki regionu na siłę roboczą w układzie sektorowo-branżowym i kwalifikacyjno-zawodowym w województwie dolnośląskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, marzec 2010.
- Ranking Zawodów Deficytowych i Nadwyżkowych w Województwie Dolnośląskim w I półroczu 2007 r.*, Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu, październik 2007.

¹⁷ Tamże, s. 29–30.

¹⁸ Tamże, s. 38.

¹⁹ *Zasady funkcjonowania Dzierżoniowskiego Inkubatora Przedsiębiorczości*, www.um.dzierzoniow.pl.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, DzU 2007, nr 124, poz. 860.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 października 2005 r. w sprawie egzaminów na tytuły czeladnika i mistrza w zawodzie, przewidzianych przez komisje izb rzemieślniczych, DzU 2005, nr 215, poz. 1820.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz jej stosowania, DzU 2010, nr 82, poz. 537.
- Sprawozdanie z działalności biura Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za lata 1991–1996.*
- Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej i Małej Przedsiębiorczości we Wrocławiu w czasie od 1.05.1998 do 29.02.1999 r.*
- Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości we Wrocławiu w roku 2003.*
- Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości we Wrocławiu za okres 2002–2006.*
- Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za 2007 r.*
- Sprawozdanie z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu za 2008 r.*
- Sprawozdanie z działalności organów Izby za lata 1993–1997.*
- Sprawozdanie z działalności organów Izby za okres 1997–2001.*
- Sprawozdanie Zarządu z działalności Dolnośląskiej Izby Rzemieślniczej we Wrocławiu 2009 r.*
- Syntetyczne Sprawozdanie Zarządu z działalności Izby czerwiec 2006 – czerwiec 2010.*
- Ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle, DzU 1989, nr 17, poz. 92.
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, DzU 1988 nr 41, poz. 324.
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o rzemiośle, DzU 2001, nr 129, poz. 1445.
- Ustawa z dnia 25 lipca 1998 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, która weszła w życie 1 stycznia 1999 r., wprowadziła m.in. gimnazja, DzU 1998, nr 117, poz. 759.

FUNCTIONS OF CRAFT IN THE DEVELOPMENT OF THE CITY ON THE EXAMPLE OF WROCLAW

Summary: At the beginning of the systemic transformation craft fulfilled economic functions, especially took part in the privatization of state enterprises and in the absorption of labor surplus. The political function of craft appeared in the reduction of social tensions caused by high costs of the systemic transformation. At present the most important craft's function is vocational education. It has great significance for craft's participation in the development of the city. Moreover craft can serve as an activator of local economy, particularly on the peripheral areas of the city.

Keywords: craft, vocational education, economic craft self-government.